

A close-up portrait of an elderly woman with short, light-colored hair, smiling gently. She is wearing a dark top and a large, round, textured earring. The background is a solid, muted brown color.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΑΝΤΑ ΚΑΤΣΙΚΗ-ΓΚΙΒΑΛΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

*η Ποιρεία...
της Μάρως Λοΐζου*

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ... ΤΗΣ ΜΑΡΩΣ ΛΟΪΖΟΥ

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ... ΤΗΣ ΜΑΡΩΣ ΛΟΪΖΟΥ

Πρακτικά Ημερίδας
Αθήνα, 9 Μαΐου 2009

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΑΝΤΑ ΚΑΤΣΙΚΗ-ΓΚΙΒΑΛΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Θέση υπογραφής δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας,
εφόσον η υπογραφή προβλέπεται από τη σύμβαση

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Θεωρητικές επιστήμες / Για τη λογοτεχνία
Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου, Δημήτρης Πολίτης (επιμέλεια), *Η Πολιτεία...*
της Μάρως Λοϊζου

Διορθώσεις: Σταύρος Παπακυρίτσης

Σελιδοποίηση: Παναγιώτης Καπένης

Φιλμ, μοντάζ: Μαρία Ποινιού-Ρένεση

Copyright © Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε. (Εκδόσεις Πατάκη) 2010

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Σεπτέμβριος 2010

Κ.Ε.Τ. 6813 Κ.Ε.Π. 510/10

ISBN 978-960-16-3744-0

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600 ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: Ν. ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ 122, 563 34 ΘΕΣ/ΝΙΚΗ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> ● e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος από την Άντα Κατσιή-Γκίβαλου και τον Δημήτρη Πολίτη	9
Χαιρετισμός του Γιάννη Παπαδάτου	15
Χαιρετισμός του Δημοσθένη Δασκαλάκη	18
Χαιρετισμός της Μαριάννας Κονδύλη	19
Χαιρετισμός του Ηλία Ματσαγγούρα	20
Χαιρετισμός του Βαγγέλη Ηλιόπουλου	22
Χαιρετισμός του Γιώργου Σίσκου	24
Άντα Κατσιή-Γκίβαλου <i>Το έργο και η προσφορά της Μάρως Λοΐζου στη Λογο- τεχνία για Παιδιά και Νέους . . . . .</i>	28
Αλεξάνδρα Ζερβού <i>Ήχοι και σίχοι, τραγούδια και ποιήματα: Ελληνικές κι ευρωπαϊκές φωνές στα παιδικά βιβλία της Μάρως Λοΐζου . . . . .</i>	42
Γεώργιος Παπαντωνάκης <i>Μύθος και παράδοση στη μυθοπλασία της Μάρως Λοΐζου: «Ένα παραμύθι – Μια χώρα» . . . . .</i>	69
Δημήτρης Πολίτης <i>Ποιητικές μυθοπλασίες και ονειρικές πραγματικότητες: Η φαντασία στο λογοτεχνικό έργο για παιδιά της Μάρ- ως Λοΐζου . . . . .</i>	95

Διαμάντη Αναγνωστοπούλου	
<i>Οι γυναικείες μορφές μέσα στα κείμενα της Μάρως Λοΐζου</i>	119
Αγγελική Γιαννικοπούλου	
<i>«Το Θαύμα του Κόσμου» μέσα από το θαύμα της αφήγησης: Το λογοτεχνικό βιβλίο γνώσης</i>	131
Σούλα Οικονομίδου	
<i>Ήταν και δεν ήταν παραμύθια... Η νεωτερικότητα του πρώιμου έργου της Μάρως Λοΐζου</i>	147
Γιάννης Σ. Παπαδάτος	
<i>Το φυσικό περιβάλλον στο έργο της Μάρως Λοΐζου</i> ...	170
Οι συντελεστές του τόμου	199

Πρόλογος

Η Πολιτεία... της Μάρως Λοϊζου έρχεται να αποδώσει την οφειλόμενη τιμή σε μια σημαντική συγγραφέα και να συμβάλει στη συνολικότερη αποτίμηση της λογοτεχνικής προσφοράς της. Τόσο η καταλυτική αλλά διακριτική παρουσία της στο λογοτεχνικό πεδίο όσο και η αισθητή απουσία της από τα τωρινά δεδομένα της συγγραφικής μας παραγωγής εμπνέουν κάθε αναφορά στο όνομα και στο λογοτεχνικό έργο της Μάρως Λοϊζου, ενώ παραπέμπουν σε μια ξεχωριστή προσωπικότητα. Μια προσωπικότητα που επιχείρησε και κατάφερε να υπερβεί τα συμβατικά όρια της (συ)γραφής, ανανεώνοντας τη δυναμική της και συναιρώντας με τρόπο μαγικό τις μεταφυσικές αναζητήσεις, τις κοινωνικές διεκδικήσεις και τους μύθους της ζωής της με τους μύθους του έργου της.

Η Μάρω Λοϊζου δραστηριοποιήθηκε σχεδόν αποκλειστικά στο χώρο της Λογοτεχνίας για Παιδιά και Νέους και κάλυψε με το έργο της τα περισσότερα λογοτεχνικά είδη (ποίηση, μικρή ιστορία, παραμυθική ιστορία, διήγημα, νουβέλα, μυθιστόρημα), ενώ ανταποκρίθηκε με τη γραφή της στις αισθητικές απαιτήσεις της λογοτεχνικής αναπαράστασης για όλους τους αναγνώστες. Με φαντασία αλλά και ρεαλισμό, με ποιητικότητα αλλά και ελεγχόμενο λυρισμό πρόσφερε κείμενα ικανά να ευαισθητοποιούν τους αναγνώστες της, ιδιαίτερα τα παιδιά-αναγνώστες, γύρω από σύγχρονα ζητήματα (οικολογική καταστροφή, πολυπολιτισμικότητα, ανθρώπινες σχέσεις κ.ά.).

Με φιλοσοφική διάθεση αλλά χωρίς διδακτική πρόθεση αξιοποίησε εύστοχα φιλοσοφικές έννοιες και διαχειρίστηκε μυθολογικά καταστάσεις που αφορούν τη δημιουργία του κόσμου, τον κύκλο της ζωής, την ανθρώπινη ψυχή. Είναι από τις πρώτες συγγραφείς που αναγνώρισε και αντιμετώπισε το παιδί ως ώριμη και ολοκληρωμένη προσωπικότητα, απευθύνοντάς του κείμενα που θα το ευχαριστούσαν αλλά και θα το προβληματίζαν, ενώ πολλά από τα έργα της βασίστηκαν στη συστηματική μελέτη ιστορικών, μυθολογικών και φιλοσοφικών πηγών.

Θεωρώντας ότι οι παραπάνω διαπιστώσεις συγκροτούν την ποιητική της Μάρως Λοΐζου και στοιχειοθετούν την ιδιαίτερη λογοτεχνική συνεισφορά της, το Εργαστήριο Τέχνης και Λόγου του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αθηνών και το Εργαστήριο Γλώσσας και Λογοτεχνίας του Τμήματος Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Πατρών αποφάσισαν να οργανώσουν μία ημερίδα, στις 9 Μαΐου 2009, για να τιμήσουν τη Μάρω Λοΐζου και για να αναδείξουν μέσα από επιστημονικές ανακοινώσεις το λογοτεχνικό της έργο και τη συμβολή του στη Λογοτεχνία για Παιδιά και Νέους. Οι συγκεκριμένες ανακοινώσεις, επεξεργασμένες και εμπλουτισμένες, αποτελούν και το υλικό του τόμου αυτού των Πρακτικών, η έκδοση των οποίων κρίνεται ως ιδιαίτερα σημαντική, αφού είναι η πρώτη φορά που το έργο της Λοΐζου μελετάται επιστημονικά και ερευνητικά στο σύνολό του από πανεπιστημιακούς, κατεξοχήν ειδικούς μελετητές της Λογοτεχνίας για Παιδιά και Νέους.

Γενική αποτίμηση με έμφαση τόσο στην αφηγηματική τέχνη και στις τεχνικές της αφήγησης όσο και στους κύριους θεματικούς της προσανατολισμούς και στις βασικές αξίες του συνολικού έργου της Λοΐζου επιτελεί η ανακοίνωση της Άντας Κατόικη-Γκίβαλου, καθηγήτριας στο Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Αθηνών. Με τίτλο «Το έργο και η προσφορά της Μάρως

Λοΐζου στη Λογοτεχνία για Παιδιά και Νέους», η μελέτη αυτή χαρτογραφεί τη συγγραφική παρουσία της Λοΐζου και προβάλει την πολυμέρεια του έργου της και τη λογοτεχνικότητα των κειμένων της.

Η Αλεξάνδρα Ζερβού, καθηγήτρια στο Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Κρήτης, μελετά τα ποιήματα της Λοΐζου που δεν απευθύνονται σε παιδιά αλλά σε ενήλικους, στην ανακοίνωσή της με τίτλο «Ήχοι και σίχοι, τραγούδια και ποιήματα: ελληνικές κι ευρωπαϊκές φωνές στα παιδικά βιβλία της Μάρως Λοΐζου». Τονίζει το ρόλο τους στην πολιτική ευαισθητοποίηση των νέων, καθώς και την επιρροή τους στα βιβλία της που απευθύνονται σε παιδιά, αποκαλύπτοντας παγιωμένες πρακτικές μιας κοινωνικά προσδιορισμένης «γυναικείας» γραφής, καθώς και στοιχεία αυτοβιογραφίας και προσωπικών στοχασμών.

Με τα βιβλία της σειράς «Ένα παραμύθι – Μια χώρα» ασχολείται ο Γεώργιος Παπαντωνάκης, επίκουρος καθηγητής στο Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Αιγαίου, στην εισήγησή του με τίτλο «Μύθος και παράδοση στη μυθοπλασία της Μάρως Λοΐζου: «Ένα παραμύθι – Μια χώρα»», όπου μελετά τους πολυπολιτισμικούς μύθους με στόχο την ανάδειξη της σχέσης του μύθου, όχι μόνο του αρχαιοελληνικού, με την παράδοση και με τη μυθοπλασία.

Το ρόλο της φαντασίας, ως μίας από τις κυρίαρχες συνιστώσες του έργου της Λοΐζου, διερευνά στη μελέτη του ο Δημήτρης Πολίτης, λέκτορας στο Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Πανεπιστημίου Πατρών, στην ανακοίνωσή του με τίτλο «Ποιητικές μυθοπλασίες και ονειρικές πραγματικότητες: Η φαντασία στο λογοτεχνικό έργο για παιδιά της Μάρως Λοΐζου». Η ύπαρξη και κυριαρχία στο έργο αυτό ενός φανταστικού κόσμου που, αν και «δευτερεύων», είναι εξίσου αληθινός με τον πραγματικό, εξετάζεται και ελέγχεται θεωρητικά, σύμφωνα με τις διάφορες εννοιολογικές προσεγγίσεις της φαντασίας αλλά κυ-

ρώς με βάση την «ψυχοφαινομενολογική» θεώρηση του G. Bachelard. Μια γενική αναφορά επιχειρείται σε όλο το έργο της Λοΐζου αλλά και ειδικότερη σε βιβλία, όπως τα *Ήταν και δεν ήταν, Η Κατερίνα και ο Αόρατος, Η Ονειρώ, Η πολιτεία του βυθού*.

Τις γυναικείες μορφές των διηγημάτων της συλλογής *Το σάιμπημα της σφήκας* που απευθύνονται σε προεφήβους, καθώς και τη Μαρία από την *Πολιτεία του βυθού*, εξετάζει η Διαμάντη Αναγνωστοπούλου, καθηγήτρια στο Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ. του Πανεπιστημίου Αιγαίου, στη μελέτη της με τίτλο «Οι γυναικείες μορφές μέσα στα κείμενα της Μάρως Λοΐζου». Η μελέτη αυτή αναδεικνύει θέματα καθαρά γυναικεία (μύηση στη γυναικεία υπόσταση, ο ρόλος της μητέρας, ο έρωτας εφήβων κ.ά.), τα οποία, αν και κινούνται στο χώρο του πραγματικού και του φανταστικού, συμβάλλουν στη διαμόρφωση και στον εμπλουτισμό του κόσμου των εμπειριών του εφήβου ή του παιδιού.

Με τα δέκα βιβλία της σειράς «Το Θαύμα του Κόσμου», ως εικονογραφημένα βιβλία γνώσεων, ασχολείται η Αγγελική Γιαννικοπούλου, καθηγήτρια στο Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ. του Πανεπιστημίου Αιγαίου, στην ανακοίνωσή της με τίτλο «“Το Θαύμα του Κόσμου” μέσα από το θαύμα της αφήγησης: Το λογοτεχνικό βιβλίο γνώσης». Εξετάζοντας όχι μόνο την επιστημονική ακρίβεια των βιβλίων αυτών αλλά και τη λογοτεχνικότητά τους, σημαντικό μέρος της ανακοίνωσης αυτής αναφέρεται στο ρόλο και στη σχέση της εικονογράφησης τόσο με τη μυθοπλασία όσο και με τη γνώση.

Με το πρώιμο έργο της Λοΐζου, με τα νεωτερικά του στοιχεία και τον κοινωνικό προβληματισμό που αντιστοιχεί στο γενικότερο ιδεολογικό πολιτικό πλαίσιο της εποχής της λογοτεχνικής της δημιουργίας ασχολείται η Σούλα Οικονομίδου, επίκουρη καθηγήτρια στο Τ.Ε.Ε.Π.Η. του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, στην εισήγησή της με τίτλο «Ήταν και δεν ήταν παραμύθια... Η νεωτερικότητα του πρώιμου έργου της

Μάρως Λοΐζου». Με αναφορά στα διακείμενα, κυρίως στη διασκευή παραμυθιών (*Ονειρώ*) και σε μεταδιηγητικά σχήματα κατά τους Stephens και McCallum αναδεικνύει τους νεωτερισμούς των κειμένων *Ήταν και δεν ήταν...* και *Ονειρώ*.

Την ανησυχία της Λοΐζου για την καταστροφή του περιβάλλοντος και το ενδιαφέρον της για την οικολογικοποίηση της σκέψης μελετά ο Γιάννης Σ. Παπαδάτος, λέκτορας στο Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ. του Πανεπιστημίου Αιγαίου, στην ανακοίνωσή του με τίτλο «Το φυσικό περιβάλλον στο έργο της Μάρως Λοΐζου». Υιοθετώντας τα πορίσματα της κοινωνικής οικολογίας αλλά και τις θέσεις της προσωκρατικής φιλοσοφίας και της ορφικής διδασκαλίας, επιχειρεί αναφορές στο έργο της Λοΐζου, κυρίως στα βιβλία που απαρτίζουν τις σειρές «Το Θαύμα του Κόσμου» και «Ένα παραμύθι – Μια χώρα».

Η επιτυχία της ημερίδας, ωστόσο, δεν οφείλεται μόνο στις στοχευμένες εισηγήσεις που την πλαισίωσαν ή στη συμβολή των μελών της Οργανωτικής Επιτροπής: Βίκυς Πάτσιου, Γιώργου Παπαντωνάκη, Δημήτρη Πολίτη και Τάκη Τζαμαργιά· σημαντική ήταν η ηθική και η υλική συμπαράσταση των δύο Εργαστηρίων, και ιδιαίτερα των διευθυντών τους, του καθηγητή Θ. Γραμματά και της αναπληρώτριας καθηγήτριας Μαριάννας Κονδύλη, αντίστοιχα. Ευχαριστίες, επίσης, απευθύνονται στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αθηνών, και ιδιαίτερα στον πρόεδρό του, καθηγητή Γιάννη Παπαδάτο, για τη σημαντική οικονομική ενίσχυσή του, στο διευθυντή του Τομέα Ανθρωπιστικών Σπουδών, καθηγητή Δημοσθένη Δασκαλάκη, στα Πρυτανικά Συμβούλια του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Πανεπιστημίου Πατρών, στη Διεύθυνση Μεταπτυχιακών Σπουδών και Έρευνας του Υπουργείου Παιδείας, στην Ομάδα Τέχνης «Πάροδος» που πλαισίωσε θεατρικά την ημερίδα, καθώς και στις Εκδόσεις Πατάκη, χωρίς την ουσιαστική βοήθεια των οποίων θα ήταν δύσκολη η πραγματοποίηση αυτής της ημερίδας και η έκδοση των Πρακτικών της. Τέλος, ξεχωριστή αναγνώριση οφείλεται στους εκ-

παιδευτικούς κ. Παναγιώτη Μανιάτη και κ. Άρη Τζιάβα, οι οποίοι συνέβαλαν στην άρτια οργάνωση και επιτυχημένη υλοποίηση της ημερίδας αυτής με τις υπεράνθρωπες προσπάθειές τους.

Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου
Δημήτρης Πολίτης